

ביאור הדף מסכת שבועות דף מ"ד

לעיל אמר שמואל שאדם שהלווה לחברו אפילו אלף זוז, ומשכן לו בתמורה קת של מגל תמורת החוב, אם המלווה איבד את הקת הוא איבד את כל החוב.

ומנסה הגמרא לומר שנחלקו התנאים בדין שאמר שמואל, שכשמלווה נוטל משכון הוא מקבל עליו את המשכון תמורת כל שווי החוב.

ששנינו במשנה בבבא מציעא שלדעת רבי אליעזר המלווה את חבירו על המשכון ואבד המשכון, ישבע המלווה שהמשכון אבד לו, ויטול את מעותיו. אך לדעת רבי עקיבא יכול הלווה לומר למלווה שלא הלוייתי אלא על המשכון, ולכן אם אבד המשכון אבדו מעותיך.

והוסיפה המשנה שם שהמלווה אלף זוז **בשטר** והניח משכון בידי המלווה, אף לדעת רבי עקיבא אם המלווה איבד את המשכון אבדו מעותיו, שהרי המשכון לא נצרך לו כדי שלא יפסיד את החוב כי יש לו שטר.

ואומרת הגמרא שוודאי מדובר שם שהמשכון לא שווה כפי השווי של החוב, כי אם היה שווה כשווי החוב, מדוע לדעת רבי אליעזר הוא נוטל מהלווה את החוב, הרי יש לו אחריות על המשכון שאיבד.

ולכן מנסה הגמרא לומר שמדובר שהמשכון לא שווה כשווי החוב, ונחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא בדין זה שאמר שמואל שאפילו מלווה שנטל משכון שאינו שווה כמו החוב, אם איבד את המשכון איבד מעותיו, ולדעת רבי אליעזר לא איבד מעותיו אלא רק את שווי המשכון. ולדעת רבי עקיבא איבד מעותיו.

ודוחה הגמרא ואומרת שלא בזה נחלקו, ואף לדעת רבי עקיבא אם איבד את המשכון לא איבד את כל מעותיו, אלא רק את שווי המשכון, ולא כדעת שמואל.

ומה שנחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא זה במקרה שהמשכון שווה כמו החוב, ומחלוקתם האם המלווה קונה את המשכון כפי שאמר רבי יצחק, וממילא יש לו אחריות על המשכון, ולכן אם איבד את המשכון איבד מעותיו, או שהוא לא קונה את המשכון ודינו עליו רק כשומר חינם, ואין לו אחריות על המשכון אם הוא אבד, וממילא הוא לא הפסיד מעותיו.

שאמר רבי יצחק שמהפסוק שנאמר לגבי בעל חוב שמשיב בערב את העבוט לחייב "ולך תהיה צדקה" לומדים שבעל חוב קונה את המשכון לעצמו, כי אם אינו קונה מדוע זו צדקה מה שהוא משיב לו א המשכון.

ושואלת הגמרא שלפי זה יוצא שהדין שאמר רבי יצחק הוא רק לדעת רבי עקיבא ורבי אליעזר חולק עליו, ועוד שואלת הגמרא שהרי מה שאמר רבי יצחק שבעל חוב קונה משכון זה כשהוא נטל את המשכון כגבייה בזמן הפירעון ולא בשעת ההלוואה, אך היכן מצינו שמלווה קונה משכון שהוא נטל בשעת הלוואה.

ולכן אומרת הגמרא שלא נחלקו במה שאמר רבי יצחק, אלא מה שנחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא במקרה שהמשכון שווה כמו החוב, האם המלווה חייב באחריות על המשכון, כי דינו על המשכון כשומר שטר, ולכן אם איבד את המשכון איבד מעותיו, או שדינו כשומר חינם, ולכן אין לו אחריות על המשכון אם הוא אבד, וממילא הוא לא הפסיד מעותיו.

ובתחילה מבינה הגמרא שנחלקו במחלוקת רבה ורב יוסף האם שומר אבידה הוא שומר שטר, או שומר חינם, שלדעת רבה דינו כשומר חינם ולדעת רב יוסף דינו כשומר שטר מחמת שטר המצווה, ואף כאן כיון שיש מצווה להלוות את חבירו לדעת רבי עקיבא דינו כשומר שטר וחייב על המשכון אם אבד.

עמוד ב'

אך אומרת הגמרא שלא יתכן שנחלקו התנאים במה שאמר רב יוסף ששומר אבידה כשומר שטר. ולגבי שומר אבידה בין רבי אליעזר ובין רבי עקיבא סוברים שהוא שומר שטר מחמת שמקיים מצווה, ומה שנחלקו זה רק במקרה שהמלווה משתמש במשכון ואת דמי השימוש במשכון הוא מנקה מתוך החוב של הלווה. שלדעת רבי עקיבא כיון שהוא עושה מצווה במה שמלווה כסף דינו כשומר שטר, ולכן אם

אבד המשכון הוא חייב באחריותו וכיון שהמשכון שווה כמו כל החוב הוא הפסיד את החוב, אבל לדעת רבי אליעזר דינו כשומר חנים כי הוא משתמש במשכון להנאתו ולכן דינו כשומר חנים שפטור על האחריות מהמשכון.

ומנסה הגמרא לומר שנחלקו תנאים אחרים בדין שאמר שמואל שכשמלווה נוטל משכון הוא מקבל עליו את המשכון תמורת כל שווי החוב.

ששנינו בברייתא שלדעת רבן שמעון בן גמליאל המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה השמיטה, אף שהדין הוא ששמיטה משמטת ופוטרת את הבעל חוב מחובו, למרות זאת כאן השמיטה אינה משמטת את החוב. ואף על פי שהמשכון שוה רק חצי משווי החוב אין השמיטה משמטת את שווי החוב, כי יש לו משכון.

אבל לדעת רבי יהודה הנשיא אם היה משכנו שווה כנגד חובו השמיטה אינה משמטת את החוב, אבל אם לא השמיטה משמטת את החוב.

ואומרת הגמרא שוודאי שמה שאמר רבן שמעון ב"ג ששמיטה אינה משמטת את החוב הכוונה לכל החוב, כי אם כוונתו הייתה רק לחלק שכנגד שווי המשכון, משמע מכאן שלדעת רבי יהודה הנשיא שמחמיר יותר השמיטה משמטת הכל, ולא יתכן שהשמיטה תשמט כנגד המשכון.

ולכן מנסה הגמרא לומר שלדעת רבן שמעון ב"ג השמיטה לא משמטת שום חלק מהחוב, ואפילו שלא כנגד המשכון, וכפי שאמר שמואל שאפילו משכון קטן הוא כנגד כל שווי החוב, אבל לדעת רבי יהודה הנשיא השמיטה משמטת את שאר החוב חוץ משווי המשכון.

ודוחה הגמרא שאין מכאן ראיה כי אפשר לומר שבאמת אפילו לדעת רבן שמעון בן גמליאל השמיטה משמטת את שאר החוב שלא כנגד המשכון, ורבי יהודה הנשיא שמחמיר יותר סובר שאפילו את מה שכנגד המשכון השמיטה משמטת. ואפילו שהוא אוחד בידו משכון, כי לדעת רבי יהודה הנשיא המשכון הוא רק לזכרון דברים בעלמא.

הדרן עלך שבועת הדיינין

משנה. רוב אלו שיש להם חיוב מהתורה להישבע הם נתבעים שנשבעים ועל ידי כך נפטרים מלשלם לתובע, אבל יש כאלו שנשבעים ונוטלים, וכלומר תובעים שעל ידי שנשבעים שתביעתם נכונה נוטלים מהנתבע את החוב.

ומפרטת הגמרא אלו הם הנשבעים ונוטלים, השכיר, והנגזל, והנחבל, ואדם שהנתבע שהוא תבע אותו ועומד נגדו בדין חשוד להישבע לשקר, וחנוני על פנקסו.

ומבארת המשנה באיזה אופן כל אחד מאלו נשבע ונוטל.

שכיר כיצד, באופן שאמר השכיר לבעל הבית תן לי שכרי שיש לי בידך ולא שילמת לי, והוא אומר נתתי כבר, שכאן הדין שהשכיר נשבע ונוטל מבעל הבית, ולא בעל הבית נשבע ונפטר.

אך לדעת רבי יהודה אף כאן הדין ששכיר אינו יכול להישבע וליטול, והמקרה ששכיר נשבע ונוטל זה רק אם בעל הבית הודה במקצת, וכגון שהשכיר תבע אותו שכר של חמישים דינר, והוא טען ששילם דינר זהב שהוא כ"ה דינרי כסף, וכלומר שהודה שהוא חייב חצי, שאז השכיר נשבע ונוטל גם את החצי השני.

ונגזל כיצד, כגון שהיו עדים שהעידו שהוא נכנס לבית חבירו ומשכן ממנו כלים שלא ברשות, והתובע טוען שהוא גזל ממנו, והוא טוען שלא נטל כלום, שאז התובע נשבע ונוטל את מה שהוא תובע מהגזלן.

ואף כאן לדעת רבי יהודה הנגזל אינו יכול להישבע וליטול, והמקרה שנגזל נשבע ונוטל זה רק אם הגזלן הודה במקצת, וכגון שהנגזל טען שני כלים נטלת, והנגזל טוען שהוא נטל רק כלי אחד, וכיון שמודה באותו הכלי, הנגזל נשבע שהוא נטל ממנו שתי כלים ונוטל אותם.

ונחבל כיצד, כגון שהיו עדים שהעידו שראו את התובע נכנס תחת ידי הנתבע שלם ויצא חבול, והתובע אומר חבלת בי, והנתבע אומר לא חבלתי, שאז התובע נשבע כמה הוא חבל בו ונוטל.

ואף כאן לדעת רבי יהודה הנחבל אינו יכול להישבע וליטול, והמקרה שנחבל נשבע ונוטל זה רק אם החובל הודה במקצת, וכגון שהחובל טען שהוא חבל בו רק במקום אחד, והנחבל טוען שהוא חבל בו בב' מקומות, וכיון שמודה במקום אחד, הנחבל נשבע שהוא חבל בו בשתי מקומות ונוטל את הנזק.